

ישומרו. ובכל מקום שכבש, אותו ורון היה עוקר את העמים ומעבירם למקום אחר. גירש אומות שלמות מארצותיהם; עירבב את כל אומות העולם, עד שהיום לא ניתן לדעת לאיזו אומה הם שייכים. וכמאמר הנביא ישעיה (פרק י'): "וְאֶסְרִי גְבוּלוֹת עַמִּים, שִׁמְמֵנו לְמַדּוֹ חִז"ל (משנה י"ד פ"ד משנה ד) שבלבל סנחריב את האומות.

במהלך מסעו לכיוון ירושלים, הצליח סנחריב עם צבאותיו לעשות במשך לילה ויום (עי' יד ר"ה סנהדרין שם), דרך ארוכה שהיתה אמורה להימשך עשרה ימים... ובדרכו כבש סנחריב את הערים: עֵיִת; מְגֵרֹן; מְכַמֶּשׁ; עֶבְרֹ; מַעְבְּרָה; גְּבֵל; רְמָה; גְּבַעַת שְׂאֹל; מְדַמְנָה; גְּבִים, מלחמת-בזק נוראה ואיומה!...

ועתה, התקרב סנחריב ליעדו העיקרי, בהגיעו עם צבאותיו אל העיר נוב, שממנה ועד לשערי ירושלים הפריד מרחק לא רב. בעמדו על בימה מוגבהת בעיר נוב השקיף סנחריב על העיר ירושלים. היא היתה נראית כעיר קטנה וחלשה, עד שאמר לחייליו: הזוהי העיר ירושלים? העל כיבוש עיר שכזו גייסתי והרעשתי את כל חיילותי הרבים, הרי קטנה וחלושה היא יותר מכל המדינות שכבשתי בידי החזקה בדרכי להגיע אליה.

והיה סנחריב מנענע את ראשו בביטול, ובבוז ובגאווה הניף את ידו לעבר העיר ירושלים, בית המקדש והעזרות שבה. בטוח היה שתוך זמן מועט בלבד יכבוש את ירושלים, ובקלות יסיים את נצחונו המיוחל... לחיילותיו הרבים שביקשו לפרוץ מיידית אל העיר ולכבשה, אמר סנחריב: הרי עיפיים אתם מהמסע הארוך והמתיש, לינו פה הלילה, למחר תישמע תרועת הניצחון על כיבוש ירושלים. וזהו שאמר הכתוב (ישעיה י'): "עוֹד הַיּוֹם בְּנוֹב לְעָמוֹד, וְנֹפֵף יְדוֹ הַר בַּת צִיּוֹן גְּבַעַת יְרוּשָׁלַיִם".

נוסף על כך הקדים סנחריב לשלוח את שר צבאו "רבשקה", שהיה יהודי מומר ואף יש שיטה (תרגום קהלת פרק י' פסוק ט') כי היה זה בנו של חזקיהו המלך אשר ידע את השפה "יהודית" – עברית, והיה רבשקה עומד בסמוך לחומת ירושלים, ומשם נשא את נאומו, בלשון הקודש, באזני בני ירושלים. היה זה נאום שכולו דברי זלזול ולעג, מלווים בנימת הירויות וגאווה למגרא את רוח העם.

נאום הבלע של רבשקה זעזע את יושבי ירושלים והכניס מורך בלבבם. בדבריו הצליח להחליש את רוח העם ולדכאו, ואכן בדרך הטבע היה נראה המצב כאבוד חלילה. בין תושבי ירושלים החלה תנועה רבתית של אנשים שדרשו להיכנע למלך אשור. אֶלְקִים בֶּן חֶלְקִיָּהוּ וְשִׁבְנָא הַסּוֹפֵר וְיֹאחָז בֶּן אֶסָף הַמְזַכֵּר, שנמנו על מקורבי המלך חזקיהו ועל האישים הדגולים בירושלים, יצאו קרוב לחומת העיר והאזינו לנאומו של רבשקה, קרעו את בגדיהם לשמע דברי החירוף וגידוף שלו כלפי מעלה, ולרוב היאוש שנתפס אותם, חשבו גם הם להצטרף לדעת הקהל, שהמצב דורש כניעה מוחלטת לסנחריב.

אבל ישעיהו הנביא שלח לומר לחזקיהו המלך את דברי נבואתו: "זֶה אָמַר ה', אֵל תִּירָא מִפְּנֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ, אֲשֶׁר גָּדַפְנוּ נְעָרֵי מִלְךָ אֲשֶׁר אֹתָיִךְ" ישעיהו הנביא חיזק את חזקיהו, עודד אותו ורומם את מצב רוחו, להתחזק בה'.

"כִּי בָאוּ בָנִים עַד מִשְׁבַּר..." האישים הנזכרים סיפרו לחזקיהו את כל דברי רבשקה, לרבות את דברי החירוף והגידוף שלו, לשמע דבריהם קרע גם חזקיהו המלך את בגדיו, והלך אל בית המקדש להתפלל. ואת אותם האישים בליווי זקני הכהנים שלח חזקיהו אל הנביא ישעיהו, לספר לו על כל דברי רבשקה, ולבקשו שגם הוא יתפלל.

המצב הקשה גרם שרובו של העם כבר החליט בדעתו לבגוד במלך חזקיהו ולהיכנע לסנחריב. את קשר הבגידה ניהל שִׁבְנָא הַסּוֹפֵר, מי שהיה הממונה על חצר המלוכה של חזקיהו. חז"ל מספרים לנו ששִׁבְנָא אֶת סִנְחַרְיָב פֶּתַח פֶּתַח כְּנִיעָה שָׁבוּ נֹאמַר: "שָׁבַנו וּסְיַעְתּוֹ הַשְּׁלִימוֹ [לעבוד את סנחריב, רש"י], חזקיהו וסיעתו לא השלימו", ואת כתב הכניעה הזה הוא שיגר באמצעות חץ אל מנתנה אשור.

כשנודע לחזקיהו המלך על בגידתו של שִׁבְנָא ועל שרוב העם מעדיף להיכנע לאויב, חשש חזקיהו שאולי גם דעתו של הקב"ה נוטה לדעת הרוב ואין כל תועלת להמשיך במלחמה עיקשת עם חיילותיו של סנחריב, ועדיף להיכנע.

ואז בא אליו הנביא ישעיהו ואמר לו בדבר ה': "לֹא תֹאמְרוּן קֶשֶׁר לְכֹל אֲשֶׁר יֹאמַר הָעָם הַזֶּה קֶשֶׁר" – "אתם סיעתו של חזקיהו, אף על פי שהם מוועטים מסייעת שִׁבְנָא, לא תאמרו "אחרי רבים להטות!" (ישעיה י"ח וברש"י), כי אין כאן בכלל רוב!... וזאת למה? כיון ש"קשר רשעים הוא, וקשר רשעים אינו מן המניין" – "אל תחשוב בדעתך, חזקיהו, שהוא מניינו של שִׁבְנָא נחשב למנין, ליחשב רוב...". (סנהדרין כו) - ורצון השם הוא שלא תיכנע לסנחריב!

למרות שעל פי ההיגיון אין כל דרך להינצל מלבד מלהיכנע לסנחריב, התחזקו בנבואת ישעיהו: "לִכֵּן פֶּה אָמַר ה' אֵל [=על] מִלְךָ אֲשֹׁר, לֹא יְבֹא אֵל הָעִיר הַזֹּאת! וְלֹא יִרְהָ שֵׁם חַיִּי! וְלֹא יִקְדַּמְנָה מִגֵּן, וְלֹא יִשְׁפֹּךְ עָלֶיהָ סִלְלָה!... אֵל הָעִיר הַזֹּאת לֹא יְבֹא נְאֻם ה'... וְגִנְתֵי עַל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָה לְמַעַן יִדְוּ עַבְדֶּיךָ".

ישעיהו הנביא ביטל בנבואתו את רבשקה ואת צבאו מכל וכל. הוא מכנה אותו ואת חיילותיו בשם "נְעָרֵי מִלְךָ אֲשֹׁר", נערים, ילדים... ועל סנחריב עצמו התנבא ישעיהו הנביא: "בְּזָה לְךָ, לְעֵגָה לְךָ, בְּתוֹלַת בַּת צִיּוֹן!... בַּת צִיּוֹן בְּזָה וְלוֹעֲגַת לְךָ, סִנְחַרְיָב הַמֶּלֶךְ הַגְּדוֹל, לְךָ וּלְנַעֲרֶיךָ גַם יַחַד".

ישעיהו הוסיף והסביר לעם ישראל את אפסיותו המוחלטת של סנחריב הגבור המהולל עם כל צבאו הבלתי מנוצח, באמצעות משפט נבואי יסודי ונצחי, שכל כולו אמונה ובטחון בה', ומשפט נבואי זה, לא לשעתו בלבד נאמר, אלא שבכל הדורות משמשים דבריו כמורי דרך באמונה... וכה אמר ישעיהו: "הוֹי! אֲשֹׁר שִׁבְט אָפִי, וּמָטָה הוּא בְיָדְךָ יְעִמֵמִי...!" (ישעיה י', ה'). מי הוא אשור, ומהי גבורתו? אומר הקב"ה, הרי בסך הכל הוא המטה שלי, שבט כעסי, שבאמצעותו אני מוכיח ומייסר את בני עמי לעוררם לשוב בתשובה, אני הוא הנותן לו את הכח ואת העוצמה, ואני הוא זה שברצוני אקח את גבורתו ממנו...

המשיך ישעיהו הנביא ואמר: המלך סנחריב משלה את עצמו כי הוא הגיבור, הוא המנהל מלחמות ומנוצח, הוא הכובש ממלכות וארצות ומנלה את יושביהן, והקב"ה משיב לעומתו: "הִיתַפְאָר הַגְּרֹזֵן עַל הוֹצֵב בּוֹ? אִם יִתְגַּדֵּל הַמְשׁוֹר עַל מִינְפוֹ?". מי פתי יחשוב שהגרזן - כלי דומם, יתנאה על בעליו שאוחז אותו בידו, "וכי מהראוי שיתפאר הגרזן על החוצב בו ולומר אני החוצב ולא אתה, ידעו לומר, הלא אשור אינו אלא כגרזן ביד האל, ולא בכוחו יגבר" (מצודת דוד), דע לך סנחריב, אומר הקב"ה: "כי אינך אלא כגרזן שלי, ואני החוצב בך, נפרע על ידך מאויבי, אתה המשור ואני המניפ, וכי דרך המשור להתהלל על מניפו?" (רש"י).

וכך נשארה אותה נבואת ישעיהו על מלך אשור, גם כמוסר השכל עבורנו. כדברי השפת אמת (בהר, תרנ"ט): "וכן איתא בשם הבעש"ט ז"ל: כי כל דין ופורענות שבא על האדם, ידע שזה רק שליח, ולא פנה אל השליח, רק אל המשלח. וכן מפורש בקרא: אשור שבט אפי כו', היתפאר הגרזן על החוצב בו כו'".

ואכן בלילה אחד נעשה הנס.

"וַיֵּצֵא מִלְאָךְ ה' וַיִּכֶה בְּמַחְנֵה אֲשׁוּר, מֵאָה וּשְׁמַנִּים וַחֲמִשָּׁה אֲלָף! וַיִּשְׁכְּמוּ בְּבֹקֶר [סנחריב והמעט אשר נשארו חיים], וְהָיָה כָּל־סֶרְפָּיִם מֵתִים...!" (מלכים ב' ט"ו וישעיה ל"ז). צבא ענק היה שם. על אותם מאה שמונים וחמש אלף, שהוזכרו במקרא, אמרו חז"ל שהיו קצינים [ראשי גייסות" סנהדרין צ"ה]: והקטן שבהם היה ממונה על אלפיים חיילים והגדול שבהם על קפ"ה אלף. [מכילתא בשלח ב']. ובכל זאת כולם מתו בלילה אחד.

וכיצד מתו?

הקב"ה פקח את אוזניהם ושמעו את שירת המלאכים, עד שפרחה נשמתם (סנהדרין צ"ה).

הקשה הרה"ק מפאסצנא ז"ל, בספרו אש קודש (דברי תורתו שאמר בשבת זכור שנת תש"ב בעמק הבכא). מדוע זכו למוות יפה כל כך של שמיעת שירת המלאכים וכי לא היה מגיע להם מוות אכזרי יותר?

ואותו קדוש הסביר: כלל בדינו כי אם המשחית מקבל רשות להשחית אינו מבחין בין צדיק לרשע, אילו היה מגיע עונש הרשעים במידת הדין, אז שייך שהיו ח"ו נתפסים גם מבני ישראל כיון שניתן רשות למשחית. והקב"ה ברוב חסדיו לא רצה שיינזק אף יהודי אחד, לכן קרה מאורע זה מתוך מידת החסד, מתוך שירת המלאכים, כדי שלא יקרה כלום לבני ישראל. ובזה ביאר הרה"ק מפאסצנא את המקרא [תהלים קמ"ג] "ובחסדך תצמיח אויבי". דוד המלך ביקש על עונש האויבים במידת החסד דווקא, בכדי שיימלטו כל ישראל מזה...

אולם אפשר אולי לומר בדרך אחרת, שמתו על ידי שירת המלאכים, כי בא לרמז מה הביא את העונש לחיילי סנחריב.

הרי איזו זכות עמדה להם לישראל של אותו הדור להינצל מצבא אדיר כזה שיפול בין לילה, בלי הנפת חרב?

אומר הנביא ישעיה (פרק י'): וְחָבַל עַל מַפְנֵי שָׁמֹן וּפִירְשׁוּ חִז"ל (סנהדרין צ"ד): "חובל עול של סנחריב, מפני שמנו של חזקיהו, שהיה דולק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות".

כמויות השמן שהשתמשו בהם להדליק את הבתי כנסיות והבתי מדרשות כדי שיוכלו ללמוד תורה, הם חיבלו ושברו את העול שביקש סנחריב להרכיב על צווארי העם היושב בציון.

"מה עשה (חזקיהו)? נעץ חרב על פתח בית המדרש, ואמר: 'כל מי שאינו עוסק בתורה, ידקר בחרב זו'. בדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, מגבת ועד אנטיפרס ולא מצאו תינוק ותינוקת איש ואשה שלא היו בקיאים בהלכות טומאה וטהרה".

בספר "בית יצחק" עה"ת מביא בשם רבי נפתלי הערץ אב"ד ברעז'ן צצוק"ל, שחזקיהו המלך לא התכוון למעשה, להעניש על כך בחרב ממש, אלא שרצה להזהיר את העם שמי שלא יעסוק בתורה נמצא ח"ו בסכנת חרב סנחריב שעמד עליהם בשעתו. ובזה קישר את הפסוקים "אם בחוקותי תלכו" [שתהיו עמלים בתורה] אז "וחרב לא תעבור בארצכם...".

התורה נקראת "שירה" (עי' מגילה ג סו"א והתוספות ד"ה עתה באתי), ועל ידי לימוד התורה - השירה כאן למטה, עוררו את שירת המלאכים שם למעלה, ומתו שונאי ישראל.

עתה עת מלחמה, הדרך היחידה להינצל מחרב האויב, רק על ידי ריבוי לימוד התורה אשר מגינה ושומרת, ועל ידי זה נזכה כשם שבזמן חזקיהו המלך נעשה לישראל ניסים ופלא, אף בימינו אנו בזכות התורה הקדושה נזכה שיעשה עמנו בורא עולם ניסים ופלאות, וישלח לנו את הגואל אמן.